

Το Σχέδιο & το Χρίσια μας Αποκαλύπτουν

Γιώργος
Τσιούρης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΩ

*Το Σχέδιο & το Χρώμα
μας Αποκαλύπτουν*

Ο πογότυπος που εικονίζεται δίπλα χρειάζεται μια εξήγηση. Σκοπός του είναι να συνεγείρει τον αναγνώστη πάνω στον κίνδυνο που παρουσιάζεται για το μέλλον της συγγραφής, ειδικότερα στο περιβάλλον των Τεχνικών και Επιστημονικών Εκδόσεων από τη μαζική ανάπτυξη της φωτοαντιγραφής.

Ο Κώδικας των πνευματικών δικαιωμάτων (νόμοι 2121/93 και 2557/97) απαγορεύει την φωτοαντιγράφηση χωρίς την άδεια των εχόντων τα δικαιώματα του βιβλίου.

Άρα αυτή η πρακτική η οποία είναι γενικευμένη σε Εκπαιδευτικά Ιδρύματα προκαλεί μια απότομη πτώση της αγοράς των βιβλίων και των περιοδικών σε σημείο που και για τους συγγραφείς η δυνατότητα δημιουργίας νέων έργων και εκδόσεων τους βρίσκεται σήμερα σε κίνδυνο.

Υπενθυμίζουμε ότι κάθε αναπαραγωγή της παρούσης έκδοσης μερική ή ολική απαγορεύεται χωρίς την άδεια των δημιουργών της.

Σχέδια και Φωτογραφίες: Γιώργος Τσιούρης

Επεξεργασία Κειμένων και Σχεδίων:

Ατελιέ Γραφικών Εκδοτικού Ομίλου "ΙΩΝ"

© 2003: - Εκδόσεις "ΙΩΝ" Στέλλα Παρίκου & ΣΙΑ Ο.Ε.

ISBN 960-411-361-5

Ο εκδοτικός οίκος έχει όλα τα δικαιώματα του βιβλίου. Απαγορεύεται η αναπαραγωγή του οποιουδήποτε τμήματος αυτής της εργασίας που καλύπτεται από τα δικαιώματα (copyright), ή η χρήση της σε οποιαδήποτε μορφή, ή με οποιονδήποτε τρόπο - γραφικό ή ηλεκτρονικό, ή μηχανικό, συμπεριλαμβανομένων των φωτοτυπιών, της μαγνητοφώνησης και των συστημάτων αποθήκευσης και αναπαραγωγής - χωρίς τη γραπτή άδεια του εκδότη.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΑΙΓΑΙΟ ΤΟ ΤΗΙΟΤΑ ΣΤΟ ΜΗΔΕΝ ΚΙ ΑΙΓΑΙΟ ΤΟ ΜΗΔΕΝ ΣΤΟ Α-ΙΙΕΙΡΟ

«Και η παιδιά είναι της σπουδής αδερφή»

Ιλλάτων

Θα καταυτεί άραγε ποτέ δυνατόν να ανακαλύψει ή και να συλλάβει, ακόμα, ο ανθρώπινος νους το πώς ένιωσε ο «πρώτος άνθρωπος» όταν άρχισε να σκυρτά μέσα του κάτι διαφορετικό, απ' όσα γνώριζε μέχρι εκείνη τη στιγμή, όταν πρωτοαισθάνθηκε δηλαδή, το ένοτικτο του φόβου... Τότε που ακόμη αντιδρούσε σα ζώο...! Πριν λοιπόν ανέβει στα δέντρα για να προφυλαχθεί και δύντας ακόμη «εξαρτημένος από τη φύση μέσα στην οποία βρίσκεται και ζει, δέχεται τα πρώτα ερεθίσματα από τον αισθητικό κόσμο, απλά πάσχοντας και νιώθοντας ένα μ' αυτόν, επειδή ακριβώς κι ο ίδιος είναι κόσμος, χωρίς ουσιαστικά να συνειδητοποιεί τη σημασία του. Μόνο εφόσον τον τοποθετήσει αισθητικά έξω από τον εαυτό του, ή τον θεωρήσει ξεχωρίζοντας την προσωπικότητά του απ' αυτόν, μόνο τότε αντιλαμβάνεται τον κόσμο, γιατί τότε μόνο παύει να είναι ένα πράγμα μ' αυτόν» σύμφωνα με όσα ορίζει για τον άνθρωπο ο Σύλλερ. Γεννάται, όμως, ένα ερώτημα. Πότε να έγινε, σ' αλήθεια, αυτό, όταν ανέβηκε στα δέντρα για να προφυλαχθεί ή όταν κατέβηκε και μπήκε στη σπηλιά αρχίζοντας να ζει σε ομάδες δύο και τριών ανθρώπων...;

Ας δούμε τί μας λέει ο Ι. Γκ. Χέροντερ: «Ο άνθρωπος μπήκε στον κόσμο. Ο ωκεανός λυσσομανούσε γύρω του! Με τόση μεγάλη προσπάθεια έμαθε να διακρίνει, να γνωρίζει τις διαφορετικές αισθήσεις, να βασίζεται μόνο σε ότι έχει γνωρίσει.... Όλα τα άγρια και βίαια, όλα τα οδυνηρά αισθήματα του σώματός του, καθώς και τα έντονα πάθη της ψυχής τους τα εξέφραζε άμεσα με κραυγές, με καλέσματα και άγριους άναρθρους ήχους...».

Ακόμα και τότε που ο άνθρωπος βρισκόταν σ' αυτή την ζωώδη κατάσταση είχε ήδη βρει κάποιον τρόπο να επικοινωνεί και να εκφράζει αυτό, που έβλεπε μπροστά του το κομμάτι ή το όλο του Σύμπαντος που κάθε ώρα και στιγμή άλλαζε και ξανά άλλαζε - κάθε φορά που προσπαθούσε να το πλησιάσει· να πλησιάσει το άγνωστο για να το οικειοποιηθεί, και αναλόγως είχε κάποια ευχάριστη ή δυσάρεστη εμπειρία που τον έκανε πιο... σιφό και τον έφερνε πιο κοντά σε κάποια καινούργια γνώση. Όσο, περισσότερα όμως μάθαινε, τόσο περισσότεροι γίνονταν και οι φόβοι του, τους οποίους έπρεπε να ξεδιαλύνει. Κάθε τι καινούργιο ήταν κι ένα άλυτο, νέο πρόβλημα που έπρεπε να λυθεί. Κάθε νέο αίσθημα τον απομάκρυνε όλο και περισσότερο από το ζώο - άνθρωπο και αναβαθμίζοντας τον ίδιο όσο αυτό ήταν δυνατό. Αρχίζει λοιπόν να θαυμάζει τη φύση, την οποία δεν μπορεί να δαμάσει και παράλληλα να θαυμάζει και τα όποια μικροκατορθώματά του. Οι κραυγές και τα ενοτικτόδη καλέσματα για ζευγαρώματα και μικροχαρές ή λύπες, οι άγριοι και άναρθροι ήχοι - προειδοποιήσεις και άλλα απρόσπτα δεν ήταν αρκετά πλέον για τις ολοένα αυξανόμενες ανάγκες του για επικοινωνία. Έφτασε, λοιπόν, στο σημείο με αφορμή την ανάγκη του να εκφραστεί να χρησιμοποιήσει έναρθρους φθόγγους, οι οποίοι, οπωσδήποτε, αποτέλεσαν αναμφισβήτητα τις πρώτες ενδείξεις κάποιας μορφής γλώσσας που σε συνδυασμό με άλλους, ήδη κατακτημένους επικοινωνιακούς κώδικες αποτέλεσαν με τον καιρό τις βάσεις της, μπορεί ενδεχομένως να μην ήταν «οι πραγματικές ρίζες της γλώσσας, ήταν όμως οι χυμοί που έθρεψαν εκείνες τις ρίζες» όπως υποστηρίζει ο Χέροντερ.

Στην προσπάθειά του να εναρμονιστεί με τη φύση ο άνθρωπος κατόρθωσε να δαμάσει τη φωτιά και να θεοποιήσει ότι τον φύβιζε και τον τρόμαζε, διηγύρινε την ομάδα του, ανακάλυψε το τόξο. Έγινε κυνηγός και διεκδικητής μαζί, επεξεργάστηκε τον πηλό και κατασκεύασε τα πρώτα αντικείμενά του. Έφτιαξε κατσαρόλες, ώστε να τρώει ζεστό το φαΐ του, με αποτέλεσμα να αντέχει και να αποδίδει περισσότερο. Εξημέρωσε τα ζώα, καλλιέργησε τη γη, απόκτησε μόνιμη κατοικία, αντάλλαξε την παραγωγή του και την εμπορεύτηκε, κατά κάποιον τρόπο. Οι ενασχολήσεις του πήραν τη μορφή της εργασίας, μέσω της οποίας ενεργοποιήθηκαν ολοένα και περισσότερο οι νευρώνες του εγκεφάλου του, βιοθώντας έτσι στο να αναπτυχθούν οι νοητικές λειτουργίες, οι αισθήσεις ημέρα με την ημέρα τελειοποιήθηκαν και συνέβαλαν στην ευαισθητοποίησή του ανθρώπου και τον εκπολιτισμό του. Αυτός ο αγώνας που έκανε ο άνθρωπος για να γνωρίσει τη φύση δημιούργησε μια συνεχή ανταλλαγή της ύλης ανάμεσα σε αυτόν και τη φύση, η οποία για τον Μάρκ ήταν «ο αέναος δρός που επιβάλλει η ίδια η φύση στην ανθρώπινη ζωή και ο οποίος είναι κοι-

νός για όλες τις κοινωνικές μορφές». Αυτοί οι χιλιάδες - χιλιάδων αγώνες που έδωσε ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ, όλα αυτά τα χρόνια, καταφέρνοντας να επιζήσει κυρίως χάρη στην ιδιαιτερότητά του, το νού και τις ικανότητες που ανέπτυξε, προκάλεσαν άθελά του ίσως την ανάπτυξη μίας επιπλέον απόρρυφης νοητικής λειτουργίας της μνήμης. Μια διαχρονική η οποία έχει κρατήσει μέσα μας ζωντανή όλη αυτή την ανθρώπινη Οδύσσεια που μας καθοδηγεί. Όλοι οι καημοί, όλοι οι πόνοι, όλες οι χαρές, όλες οι εκπλήξεις, όλα τα καλά και όλα τα κακά - όχι μόνο τα δικά μας, αλλά και όλου του ανθρώπινου γένους, μας σημάδεψαν με τα πάθη του νού και της ψυχής μας....

Η ικανότητά του να αφαιρεί, να συνθέτει και να αφομοιώνει τις διάφορες έννοιες, η ικανότητά του να επιθυμεί ή να αποστρέφεται, και γενικότερα η νοήση εν δράσει, η σκέψη, η φοίτηση, που μπορεί να απομνημονεύει και να παραδίδει κανείς με διαφόρους κώδικες, η κίνηση, ο χορός, ο ήχος, εκούσιος και ακούσιος εφιστά την προσοχή μας σ' όσα έγιναν και μας προετοιμάζει για τα επερχόμενα. Η ακούμητη ανησυχία του αφυπνίζει κάθε κύπταρο, που μόλις ενεργοποιήθει, δεν βλέπει πια μόνο αυτό που «είναι» αλλά κι αυτό που «γίνεται» κι όχι μόνο, προσπαθώντας με την επέμβασή του να κάνει κάτι να γίνει, όπως το θέλει ο ίδιος, μπορεί παράλληλα και φαντάζεται κι έτσι ενώ πιο πριν το «είναι» και το «γίγνεσθαι» τον τροφοδοτούσε, τώρα αρχίζει να τροποποιεί ο ίδιος και να τροφοδοτεί αυτό που δημιουργεί και που αργότερα θα ονομάσουμε ΤΕΧΝΗ, φτάνοντας στο σημείο κάποιες φορές να κατακτά «τη μια ράχη μετά την άλλη»...

Οι κορυφές βέβαια δεν τελειώνουν ποτέ γι' αυτόν κι ας ελπίσουμε ότι δεν θα τελειώσουν ποτέ, αν δεν παραδοθεί αποκαμψόμενος στους Μπουστήδες...

Το πρώτο λεξιλόγιο παραδόθηκε και είναι πολύμορφο, με κυρίαρχο εκείνο με το οποίο σκεπτόμαστε (κατά τον Χέγκελ σκεπτόμαστε με λέξεις. Στην προσπάθειά του ο Ντέσμερ να σκεφτεί χωρίς λέξεις κόντεψε να τρελλαθεί) και «ήταν απάνθισμα των ήχων του κόσμου. Η ιδέα του ίδιου του πράγματος κειμένονταν μεταξύ της πράξης και του εκτελεστού της: ο τόνος όφειλε να υποδηλώνει το πράγμα, ακριβώς, όπως το πράγμα συμπληρώνει τον τόνο. Έτσι ο τόνος έγινε όνομα και το όνομα τόνος - το verba nomina και το nomina verba θα μας πει και ο Ερντ Φίφελ στο έργο του «Η αναγκαιότητα στην Τέχνη».

Ήταν 1977 ή 1978, όταν ετοιμάζαμε, εδώ στο εργμητήριό μου, την αίθουσα που θα ασκούνταν οι μέλλοντες ηθοποιοί. Με βοήθησε μια ομάδα εικαστικών καλλιτεχνών Γιώργος Καλογιάννης, Δημήτρης Ράτσικας, Κώστας Μάνθος, Απόστολος Βράνος και ο φίλος, έκτοτε, Γιώργος Τσιούρης, ο οποίος μάλιστα ανέλαβε να απασχολεί λίγες ώρες την εβδομάδα τους σπουδαστές και να τους διδάξει σκηνογραφία, ενδυματολογία και κυρίως διασκευή προσώπου (ή μακιγιάζ όπως το λέμε στα Ελληνικά!!!).

Μου ζήτησε να επιμείνει περισσότερο στο τελευταίο, κάτι που φυσικά έγινε κιόλας. Στα πρώτα μαθήματα υπήρξα ωτακουστής - στη συνέχεια, μπήκα στην τάξη, τον άκουσα κι από τότε για πάρα πολλά από τα θέματα που μας απασχολούν στο Θέατρο, μιας και αυτό είναι η συνισταμένη όλων των τεχνών, πολλές φορές ακολούθησα αυτά που ο Γιώργος Τσιούρης έλεγε. Επέμενε πολύ στη γραμμή, επαναλαμβάνοντας τη σημασία της σαν χαλασμένος δίσκος γραμμοφόνου... Με παρέσυρε, δεν το κρύβω... Γραμμή δεν είναι η πρεσία οποιουδήποτε σημείου, που προεύται μέσα σ' ένα κάμπο φυσικό, σ' ένα ξέφωτο του ουρανού σ' ένα καμβά, στον ορίζοντα, και που ανάλογα με την πρεσία αυτού ποικίλουν κι οι μορφές της/τα είδη της άλλοτε δηλαδή είναι έτσι κι άλλοτε αλλιώς..., άλλοτε ίσιες - υπανίζουν νομίζω αν δεν μας ξεγελούν, άλλοτε στραβές, άλλοτε καμπύλες, εντονότερες ή σκοτεινότερες...

Η γραμμή, είναι αιτία ή αιτιατό - αποτέλεσμα, που και αυτό με τη σειρά του θα γίνει αιτία για κάτι άλλο και πάει λέγοντας. Αλήθεια γιατί την προσέχουμε; Τί μας βοηθάει να τη δούμε ειδικά στις περιπτώσεις που δεν είναι χρωματιστής.. Μήπως η σκιά και τί είναι σκιά, λοιπόν;.. Μήπως είναι φως, γιατί η σκιά δεν αίρει αλλά επιτείνει την απομόνωση - λέει ο Συκουτρής στο «Συμπόσιο» του Πλάτωνα, για τον Αριστόδημο που ακολουθεί σα σκιά τον Σωκράτη, που περπατά συλλογισμένος... όπως στο επεισόδιο της Ποτίδαιας (220Φ) και μετά στέκεται όρθιος για μια ολόκληρη μέρα κυνηγώντας κάποια ιδέα... Αυτή την εμμονή μου ξύπνησε το πόνημα του Γιώργου-Τσιούρη, που τόσα χρόνια το υπηρέτησε επιτυχώς, είτε χρωματικά είτε με το σεμνό χρώμα της φωνής του στην τάξη, υιοθετώντας την ίδια τάξη και στη ζωή... «Δεν μπορεί ένας άνθρωπος, που ξεκούρασε την ψυχή του ανάμεσα στα χρώματα και στις συνθέσεις, να μην μπορεί να γράψει για το μεράκι του μερικούς στίχους, που θα είναι και αυτοί, όπως και τα χρώματα, σοφά συνδεδεμένοι....» όπως είπε ο Εγγονόπουλος... Ο Γιώργο-Τσιούρης κάνει μ' αυτό το έργο μια κατάθεση ποικίλης και σπουδαίας ύλης..., με λέξεις, και χρώματα και γραμμές ποικίλης μορφής και προέλευσης..., όλα μας θυμίζουν τις αυλακιές στα κουτσοχώραφα της Πατρίδας μου ή «Μπατ'λιές στα βερέμ'κα» (πεζούλια - στις πλαγιές), που σηματοδοτούν τους πόνους και τις χαρές, που τις γέννησαν. Κάθε γραμμή μαρτυρεί κάτι - δεν

Θα επιμείνω στην κάθε μία ξεχωριστά - γιατί και οι λόγοι είναι προφανείς, στην τέχνη ειδικά του Θεάτρου «αυτό που φαίνεται δε λέγεται και αυτό που δε γίνεται λέγεται». Θα σταθώ όμως για λίγο στο βάθος και το πλάτος των γραμμών του, είναι τόσο έντονο, γιατί; Μα φυσικά γιατί τις έφτιαξε με τα χέρια του και γιατί είναι η ίδια του η ζωή, που από κάποια αιτία, κάποια αφορμή ή λόγω κάποιου ερεθισμού όχι πρωτόγνωρου τις περισσότερες φορές, αναστατώνεται το είναι του... προβληματίζεται, πονάει ή χαίρεται, εν ολίγοις συναισθάνεται. Ενώ με το τέλος της παράστασης «αυλακώνεται» κάθε φορά και περισσότερο... Ο καλλιτέχνης τα παίρνει όλα προσωπικά, οι γραμμές αυτές που εναποθέτει είναι οι αυλακιές της ψυχής του, είναι η ομορφιά ή η αρμονία αν θέλετε των αντιθέτων, χωρίς αυτές δεν θα υπήρχε λόγος για την ύπαρξη... Το ίδιο συμβαίνει και στο Θέατρο, και εκεί η συναισθηματική συναλλαγή γίνεται από πολλούς ανθρώπους... α) το κοινωνικό γίγνεσθαι απ' το οποίο, ο συγγραφέας απομονώνει το θέμα του... και το γράφει, β) το σκηνοθέτη μόνο του που αναλαμβάνει να ερμηνεύσει το έργο σύμφωνα με την οπτική του συγγραφέα και γ) το σκηνοθέτη με τους συντελεστές - συνεργάτες του: σκηνογράφο, ενδυματολόγο, μουσικό, χορογράφο, φωτιστή και πάνω απ' όλους τους ήρωες, που λέγονται ηθοποιοί, τους οποίους παιδεύει - και αν τα καταφέρει τους εκ-παιδεύει «βασανίζοντάς τους». Οι ηθοποιοί που ενσαρκώνουν την παράσταση, που δίνεται, έστω και αν υπάρχει ένας μόνο θεατής στην αίθουσα, αποδίδουν το συναίσθημα του κοινωνικού γίγνεσθαι (σε τόπο ή χρόνο), που έχει καταγράψει ο συγγραφέας και που μέσα από το σκηνοθέτη πέρασε σ' όλους τους συντελεστές και φυσικά διά μέσου της παράστασης στο ίδιο το κοινό, που αποτελεί μέρος της κοινωνίας, κλείνοντας έτοι τον συναισθηματικό κύκλο. Στον εικαστικό κύρια κάθε νόημα περνά μέσα από τις γραμμές και από τα χρώματα, αυτό που επέλεξε και απομόνωσε από το γενικό σύνολο ποτίζοντάς το με την ψυχή του, γι' αυτό άλλωστε και ο λαός μας λέει για το φυσικό αντικείμενο «κοίταξε τι ωραίο που είναι, σαν ψεύτικο...» από τα παραπάνω το πραγματικά αληθινό είναι η ψυχή του καλλιτέχνη.

Νά 'σαι καλά Γιώργο Τσιούρη και μη μας λησμονήσεις. Να μας ξαναδύσεις και καινούρια.

Γρηγόρης Κωνσταντή Μασαλάς
Αθήνα, Μάης 2003
Ηθοποιός, Σκηνοθέτης,
Καθηγητής Πανεπιστημίου

Υ.Γ.: Ρώτησαν τον Μπετόβεν που βρίσκει τις ιδεές του, κι αυτός απάντησε: «Δεν μπορώ ν' απαντήσω με σιγουριά, έρχονται μόνες τους και αβίαστα. Θα μπορούσα να τις αρπάξω με τα χέρια μου».

Και ο Μότσαρτ στο ίδιο ερώτημα απάντησε: «Πώς και από πού δεν ξέρω. Κι ούτε προσπαθώ να το μάθω. Απ' αυτές που έρχονται κρατώ εκείνες που μου ταιριάζουν και τις σιγοτραγουδώ. Η ιδιαίτερη μορφή και το ήθος οφείλεται, νομίζω, στην ίδια αιτία που κάνει τη μύτη μιν διαφορετική από τη μύτη των άλλων».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
2. ΕΙΔΗ ΓΡΑΜΜΩΝ	20
3. ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΠΡΟΣΩΠΟ	26
4. ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΣΩΜΑ	29
5. ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ ΕΓΚΕΦΑΛΟΣ	32
6. ΤΟ ΣΧΗΜΑ	33
7. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	35
8. ΜΕΤΩΠΟ	37
9. Ο ΧΑΡΤΗΣ ΤΟΥ ΜΥΑΛΟΥ, ΤΟ ΜΕΤΩΠΟ	37
10. MYTH	40
11. ΤΟ ΣΤΟΜΑ ΚΑΙ ΤΑ ΧΕΙΛΗ	44
12. ΤΑ ΦΡΥΔΙΑ	46
13. ΤΑ ΜΑΤΙΑ	49
14. ΣΙΑΓΩΝ - ΠΙΓΟΥΝΙ	55
15. ΤΟ ΑΥΤΙ	61
16. ΓΩΝΙΕΣ ΕΥΦΥΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ	62
17. ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΕΙΝΑΙ ΑΣΥΜΜΕΤΡΟ	66
18. ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ	67
19. ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ - BYZANTINA	72
20. ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ	78
21. ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΚΑΙ Η ΜΑΣΚΑ	81
22. ΦΩΣ ΚΑΙ ΣΚΙΑ	93
23. ΧΡΩΜΑ	100
24. ΧΡΩΜΑ ΚΑΙ ΜΟΥΣΙΚΗ	104
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	107
ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	108

